

Hiiumaa valla eelarvestrateegia

Hiiumaa valla eelarvestrateegia on sisult omavalitsuse 2023-2026 aasta eesmärkidega finantsprognoos, mis esitab tegevustulud, tegevuskulud, investeeringud ja finantseerimistegevuse ning nendest lähtuvad rahavood. Eelarvestrateegia annab ülevaate Hiiumaa valla arvestusüksuse finantsseisust, prognoosib tuleviku rahavoogude kujunemist, sätestab finantsdistsipliini tagamise meetmed ja mängib läbi võimalikud riskisenaariumid ehk võimaldab teha otsuseid arengu kavandamisel.

Eelarvestrateegia esitab andmed Kohaliku omavalitsuse finantsjuhtimise seaduses (KOFS) nõutud koosseisus ja kujul. Eelarvestrateegia vaadatakse üle iga-aastaselt ja kinnitatakse volikogu poolt esitamiseks rahandusministeeriumile.

Suured investeeringud infrastruktuuri loovad keskkonna, kuhu inimesed soovivad luua kodu ning töökohti, saavutamaks eesmärki 10 000 elanikku Hiiumaale. Muidugi toovad investeeringud kaasa sel perioodil optimaalsed personali ja majandamiskulud, saavutamaks põhitegevuse tulemi kasvu.

Hiiumaa vald on konsolideeriv üksus, kuhu kuuluvad vallavalitsus, kui ametiasutus ning hallatavad asutused, Kärkla Veevärk AS, SA Hiiumaa Maakonna Hooldekeskus Tohvri, SA Hiiumaa Arenduskeskus, SA Hiiumaa Sadamad ja Hiiumaa Jäätmejaam OÜ.

Hiiumaa vallas elas rahvastikuregistri andmetel 2022.a 1. jaanuari seisuga 9 557 inimest. Elanike arv on viimase aastaga kasvanud 43 inimese võrra ja andmed näitavad kasvu jätkamist ka käesoleva aastal. 1.juuni 2022.a seisuga on Hiiumaal registreeritud 9 755 inimest.

Tabel 1. Hiiumaa elanike arv ja vanuseline koosseis 2010-2022

	lapsed 0-6	lapsed 7-18	laste osakaal valla elanikest	tööealised 19-64	tööealiste osakaal valla elanikest	eakad 65-...	ekate osakaal valla elanikest	Rahvaarv kokku
01.01.2022	448	957	14,7%	5948	62,2%	2204	23,1%	9557
01.01.2021	379	932	13,8%	5917	62,2%	2286	24,0%	9514
01.01.2020	450	958	14,9%	5957	63,0%	2089	22,1%	9454
01.01.2019	436	994	15,0%	6069	63,5%	2059	21,5%	9558
01.01.2018	457	966	14,9%	6128	64,0%	2029	21,2%	9580
01.01.2017	481	937	14,8%	6174	64,6%	1958	20,5%	9550
01.01.2016	474	956	15,0%	6262	65,5%	1872	19,6%	9564
01.01.2015	503	981	15,3%	6388	65,8%	1837	18,9%	9709
01.01.2010	552	1328	18,2%	6809	66,0%	1626	15,8%	10315

Allikas: Rahvastikuregister

Eelarvestrateegia finantsplaani koostamisel on järgitud alljärgnevaid sisendeid:

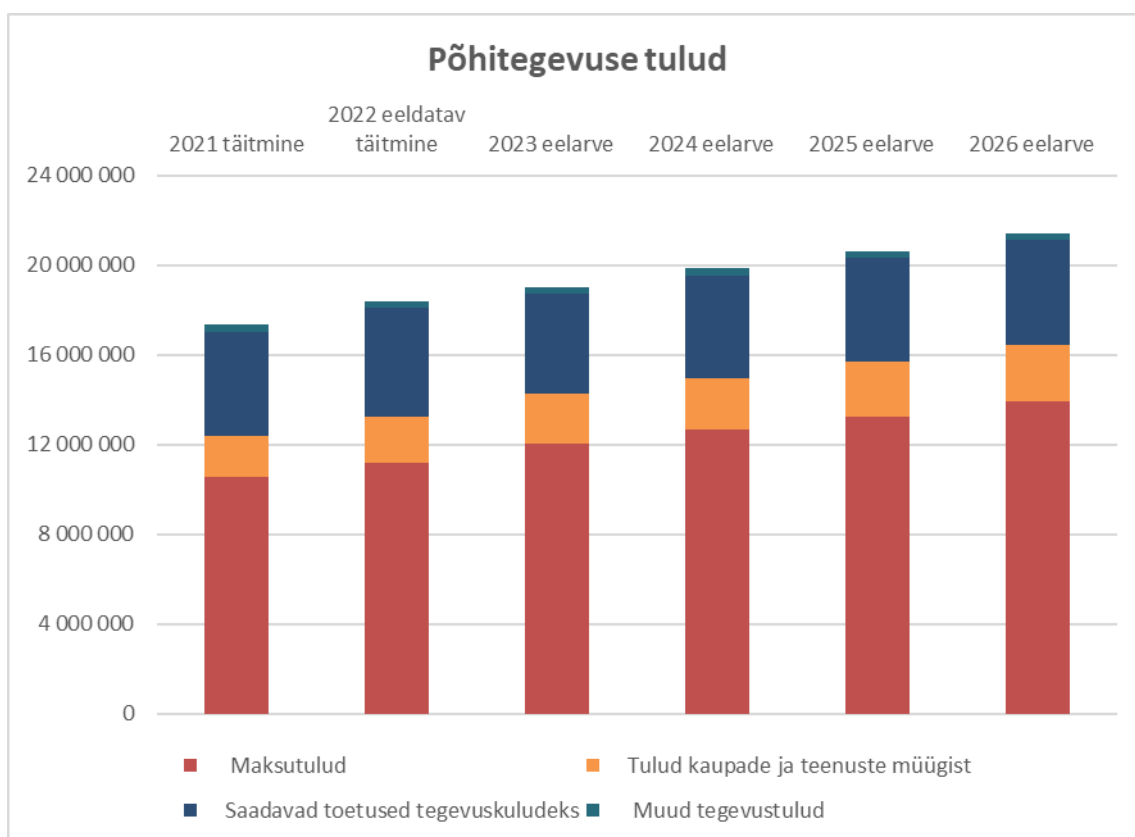
- Tulumaksu prognoos on igal strateegia aastal +5% suurem;
- Põhitegevuse tulemi suuruseks on 2023.aastal vähemalt 11% põhitegevuse tuludest, edaspidi 12%;

- Investeeringud ja laenukoormused on arvestatud alla maksimaalse lubatud netovõlakoo määra;
- Majanduskulude planeerimisel on arvestatud 5% kasvuga igal strateegia aastal;
- Personalikulude planeerimisel on arvestatud 2023.a 5% ja järgnevatel aastatel 4% tõusuga.

1.1 Põhitegevuse prognoos

Põhitegevuse tuludena käsitletakse eelarvestrateegias tulenevalt KOFS-i regulatsioonist järgmisi tulusid: maksutulud; tulud kaupade ja teenuste müügist; saadavad toetused; muud tegevustulud.

Joonis 1. Põhitegevuse tulud 2021-2026.a

Kõige olulisem tuluallikas on üksikisiku tulumaksu laekumine, mis moodustab enam kui 96% maksutuludest ja ligi kaks kolmandikku põhitegevuse tuludest. Tulumaksu laekumist mõjutavad muutused maksumaksjate arvus, sissetulekute muutuses ja riigi poolt määratud eralduse suurus. Tulumaksu planeerimisel on arvestatud tulumaksu tõusuga, 2023.a 8%, ja järgnevatel aastal 5% tõusuga.

Kaupade ja teenuste müügitulud moodustavad põhitegevuse tuludest keskmiselt 12%.

Tasandusfondi eraldatakse vahendid kaevandamistasude muutmise kompensatsiooniks ning 2020.aastal lisandus väikesaarte toetus.

Toetusfondis kajastuvad: üldhariduskoolide pidamiseks antav toetus, mis sisaldab toetust põhikooli õpetajate, direktorite ja õppealajuhatajate tööjõukuludeks, nende täienduskoolituseks, õppekirjanduseks, koolilõunaks, tõhustatud ja eritoe tegevuskuludeks; koolieelsete lasteasutuste õpetajate tööjõukulude toetus; raske ja sügava puudega lastele abi osutamise toetus; huvihariduse ja -tegevuse toetus; toimetulekutoetuse maksmise hüvitis; sotsiaaltoetuste ja -teenuste osutamise toetus; matusetootus; rahvastiku toimingute kulude hüvitis; kohalike teede hoiu toetus.

Muud tegevustulud on tulud kohaliku tähtsusega maardlate kaevandamisõiguse tasu; laekumine vee erikasutusest; muud tulud (peamiselt eelmiste perioodide laekumata tulud).

Tabel 2. Põhitegevuse tulud (2021-2026)

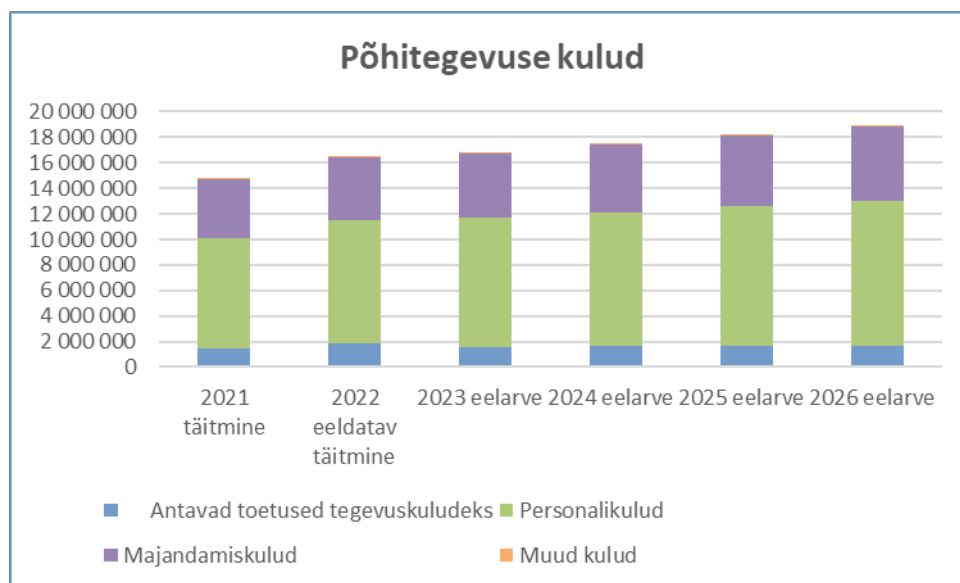
Hiiumaa vald	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	17 344 808	18 361 076	19 033 899	19 847 899	20 608 899	21 418 899
Maksutulud	10 551 415	11 166 100	12 041 100	12 655 100	13 266 100	13 926 100
sh tulumaks	10 185 978	10 800 000	11 675 000	12 289 000	12 900 000	13 560 000
sh maamaks	365 437	366 100	366 100	366 100	366 100	366 100
Tulud kaupade ja teenuste müügist	1 818 886	2 058 466	2 208 466	2 308 466	2 408 466	2 508 466
Saadavad toetused tegevuskuludeks	4 671 665	4 859 810	4 484 333	4 584 333	4 634 333	4 684 333
sh tasandusfond	22 822	23 012	23 000	23 000	23 000	23 000
sh toetusfond	3 384 312	3 361 333	3 361 333	3 361 333	3 361 333	3 361 333
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	1 264 531	1 475 465	1 100 000	1 200 000	1 250 000	1 300 000
Muud tegevustulud	302 843	276 700	300 000	300 000	300 000	300 000

Põhitegevuse tulude prognoosi eeldused:

- eelarvestrateegia perioodiks prognoositakse põhitegevuse tulude kasvu 4% aastas.
- tulumaksu laekumise kasv on kavandatud 2023. aastaks 8%, järgnevad aastad 5%.
- maamaksu laekumine on prognoositud on samale tasemele, mis käesoleval aastal. Riigis läbiviidava maareformiga tuleb tulud ümber vaadata, kui on selgunud täpsemad andmed.
- tulud kaupade ja teenuste müügist moodustavad strateegia perioodil 12% põhitegevuse tuludest
- toetused on kavandatud tänaseid eraldiste põhimõtteid arvestades
-

Põhitegevuse kuludena käsitletakse eelarvestrateegias tulenevalt KOFS-i regulatsioonist järgmisi kulusid: antavad toetused; muud tegevuskulud.

Joonis 2. Põhitegevuse kulud 2021-2026.a

Põhitegevuse kulude majandamiskulude alajaotuse mahus nähakse igal aastal valla eelarves muuhulgas ette kulud valla põhitegevuse tagamiseks (elekter, side, vesi- ja kanalisatsioon, koristus, prügiveedu, valveteenus jms). Eelpoolnimetatud kululiikide lõikes on vallavalitsusel lähtuvalt Hiiumaa vallavara valitsemise korrast õigus sõlmida lepinguid ilma täiendava volikogupoolse nõusolekuta ning loetakse täidetuks KOFS nõue kajastada eelarvestraategias tulevaste aastate väljaminekud eelnimetatud majandamiskulude lõikes.

Põhitegevuse kulude kärpimise võimalused on järgmised:

- optimeerida valla halduskulusid;
- saavutada kaupade ja teenuste ostmisel suuremad mahud, mis annaksid võimaluse hangetel saada soodsamad hinnad;
- optimeerida kõikides valdkondade struktuurid;
- optimeerida taristu ülalpidamise kulusid ja vabaneda mittevajalikest varadest;
- delegeerida vajadusel tegevused valla sõltuvatele üksustele;
- kaasata tegevustesse kolmandat sektorit;
- optimeerida juhtimist, tõsta töötajate motivatsiooni ja pädevusi, võimekust teha tööd produktiivsemalt.

Põhitegevuse kulude struktuuris on kõige suuremad personalikulud moodustades nendest keskmiselt 60%, majandamiskulud moodustavad ca 1/3 kõikidest põhitegevuse kuludest. Teised kulud on väiksema osatähtsusega. Põhitegevuse kulude kasvuks on prognoositud 4% kasvu strateegia aasta kohta.

Tabel 3. Põhitegevuse kulud (2021-2026)

Hiiumaa vald	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Põhitegevuse kulud kokku	14 739 117	16 498 496	16 847 500	17 492 325	18 169 399	18 915 155
Antavad toetused tegevuskuludeks	1 497 019	1 820 994	1 600 000	1 632 000	1 664 640	1 697 933
Muud tegevuskulud	13 242 098	14 677 502	15 247 500	15 860 325	16 504 759	17 217 222
sh personalikulud	8 622 760	9 647 395	10 080 000	10 483 200	10 902 528	11 338 629
sh majandamiskulud	4 561 858	4 959 307	5 092 500	5 302 125	5 527 231	5 803 593
sh muud kulud	57 479	70 800	75 000	75 000	75 000	75 000

Põhitegevuse kulud on prognoositud järgmistel eeldustel:

- antavad toetused tegevuskuludeks on prognoositud strateegia aastatel 2% tõusuga;
- personalikulude üldiseks kasvuks on prognoositud 2023 aastal 5% tõusu ja järgnevatel aastal 4% tõusu;
- püsimajanduskulud on kavandatud 5% tõusuga
- muud kulud sisaldavad reservfondi, mille suurus sõltub prognoositud maksutuludest, moodustades nendest kuni 1%.

Põhitegevuse tulem on põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahe, mille väärtus aruandeaasta lõpu seisuga peab olema null või positiivne. Eelarvestrateegia perioodil ületavad tulud kulusid igal aastal ning tulemi suhe tuludesse on 2022.aastal 11% ja järgnevatel aastatel 12%.

Tabel 4. Põhitegevuse tulem (2021-2026)

Hiiumaa vald	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	17 344 808	18 361 076	19 033 899	19 847 899	20 608 899	21 418 899
Põhitegevuse tulem	2 605 692	1 862 580	2 186 399	2 355 574	2 439 500	2 503 744
Põhitegevuse tulemi suhe põhitegevuse tuludesse %	15%	10%	11%	12%	12%	12%

Strateegia eesmärgiks on põhitegevuse tulemi saavutamine võimalikult suurel määral, sest see on eelduseks valla investeerimisvõimekuse säilimisele ja kasvule.

1.2 Investeerimis- ja finantseerimistegevus

Investeerimistegevuse rahavoogudes käsitletakse eelarvestrateegias tulenevalt KOFS-i regulatsioonist järgmisi elemente: põhivara soetus; põhivara müük; põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine; põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine; osaluste soetus; osaluste müük; muude aktsiate ja osade soetus; muude aktsiate ja osade müük; antavad laenud; tagasilaekuvad laenud; finantstulud ja finantskulud.

Investeeringute kava täitmiseks ei piisa ainult oma eelarve vahenditest. Lisavahendid on plaanitud saada projektitoetustest ja täiendavatest laenudest. Laenude kavandamine on kooskõlas seadusega ja valla finantsvõimekusega. Investeerimistegevuses on kajastatud toetusi (põhivara soetamiseks saadav sihtfinantseerimine) eeldataval määral, kuigi nende saamine ja suurus ei ole lõplikult selge. Investeeringud objektide lõikes on esitatud tabelis 7.

Tabel 5. Investeerimistegevus (2021-2026)

Võimalikku vallavara müüki käsitletakse erakorralise tuluna ning võetakse kasutusse tekkimise järgselt läbi eelarve. Strateegia aastateks ei ole hetkel põhivara müüki planeeritud, kuna tänaseks veel kindlaid plaane ei ole.

Lisa Hiiumaa Vallavolikogu ..... 2022. a määrusele nr ...
Hiiumaa valla arengukava 2035+ Lisa 1
Eelnõu

Hiiumaa vald	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Investeeringustegevus kokku	-7 050 330	-7 642 789	-4 041 500	-1 758 500	-2 009 500	-325 500
Põhivara müük (+)	29 900	82 000				
Põhivara soetus (-)	-11 907 101	-10 401 117	-6 790 000	-4 055 000	-5 305 000	0
sh projektide omaosalus	-6 504 169	-6 619 290	-3 890 000	-1 605 000	-1 955 000	0
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	5 402 932	4 255 785	3 100 000	2 650 000	3 650 000	0
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-459 296	-1 434 430	-200 000	-200 000	-200 000	-200 000
Finants tulud (+)	284	320	500	500	500	500
Finantskulud (-)	-117 049	-145 347	-152 000	-154 000	-155 000	-126 000

Tabel 6. Investeeringusobjektid valdkondade lõikes (2022-2026)

Investeeringuobjektid valdkondade lõikes	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
04 Majandus	2 044 246	1 005 000	1 005 000	3 305 000	0
sh toetuse arvelt	421 540	100 000	0	1 850 000	0
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	1 622 706	905 000	1 005 000	1 455 000	0
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	396 002	0	0	0	0
sh toetuse arvelt	312 842	0	0	0	0
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	83 160	0	0	0	0
08 Vabaaeg, kultuur ja religioon	1 374 165	4 285 000	750 000	0	0
sh toetuse arvelt	570 739	2 300 000	450 000	0	0
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	803 426	1 985 000	300 000	0	0
09 Haridus	6 168 312	1 000 000	0	0	0
sh toetuse arvelt	2 335 269	0	0	0	0
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	3 833 043	1 000 000	0	0	0
10 Sotsiaalne kaitse	418 392	500 000	2 300 000	2 000 000	0
sh toetuse arvelt	141 437	500 000	2 000 000	1 500 000	0
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	276 955	0	300 000	500 000	0
KÕIK KOKKU	10 401 117	6 790 000	4 055 000	5 305 000	0
sh toetuse arvelt	3 781 827	2 900 000	2 450 000	3 350 000	0
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	6 619 290	3 890 000	1 605 000	1 955 000	0

Investeeringute kavas on järgmistel aastatel projektitoetuste osakaal keskmiselt üle 50%, mis paneb suured lootused ja kõrged nõudmised projektitaotlejate kirjutajatele ja projekti läbiviijatele. Ülimalt oluline on taotlejate esitamisel järgida eelarvestrateegias vastu võetud fiskaalpoliitilisi põhimõtteid, näiteks põhitegevuse tulemi suurust.

Laenude võtmine on vajalik investeeringute tagamiseks ja seda tehakse kooskõlas eelarve võimekusega – vabad vahendid põhitegevuse tulemist ja kinnipidamine seadustest, mis puudutavad kohalike omavalitsuste netovõlakooormuse arvutamist.

Tabel 7. Investeeringuobjektid (2022-2026)

Lisa Hiiumaa Vallavolikogu ..... 2022. a määrusele nr ...
Hiiumaa valla arengukava 2035+ Lisa 1
Eelnõu

Investeeringuobjektid	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Naistlaidu kalurite hoone (04)	76 540	0	0	0	0
sh toetuse arvelt	76 540				
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)			0		
Pargi III etapp (10)	0	0	1 650 000	0	0
sh toetuse arvelt			1 500 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)			150 000		
Hellamaa Perekeskuse arendamine (10)	57 024	500 000	650 000	0	0
sh toetuse arvelt	0	500 000	500 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	57 024	0	150 000		
Kärdla Põhikool (09)	5 637 075	300 000	0	0	0
sh toetuse arvelt	2 022 432	0			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	3 614 643	300 000			
Spordikeskus (Hiiumaa Sport) (08)	52 014	0	0	0	0
sh toetuse arvelt	52 014	0			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)					
Tohvri Hooldekeskus (10)	361 368	0	0	2 000 000	0
sh toetuse arvelt	141 437			1 500 000	0
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	219 931			500 000	0
Kärdla Lasteaed (09)	100 000	700 000	0	0	0
sh toetuse arvelt	100 000	0	0		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		700 000	0		
Emmaste Põhikool (09)	431 237	0	0	0	0
sh toetuse arvelt	212 837				
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	218 400				
Paluküla spordirajad (08)	13 424	372 000	0	0	0
sh toetuse arvelt	13 424	300 000	0		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	0	72 000	0		
Kõrgessaare katlamajad (04)	46 558	0	0	0	0
sh toetuse arvelt				0	
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	46 558			0	
Teed, tänavad (04)	418 763	400 000	400 000	400 000	0
sh toetuse arvelt		0	0	0	0
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	418 763	400 000	400 000	400 000	0
Kõrgessaare kergliiklustee (04)	262 500	0	0	0	0
sh toetuse arvelt	210 000	0			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	52 500				
Tänavavalgustus (06)	396 002	0	0	0	0
sh toetuse arvelt	312 842				
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	83 160				
Villaladu (04)	281 064	0	0	0	0
sh toetuse arvelt	100 000				
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	181 064				
Kõrgessaare programm (04)	125 000	125 000	125 000	125 000	0
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	125 000	125 000	125 000	125 000	
Kärdla Kultuurikeskus (08)	0	2 000 000	0	0	0
sh toetuse arvelt		2 000 000			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)					
Käina Kultuurikeskus (08)	437 214	1 883 000	0	0	0
sh toetuse arvelt	0	0			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	437 214	1 883 000			
Elamumajanduse üürimajad (04)	100 000	0	0	0	0
sh toetuse arvelt	0	0			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	100 000	0			
Kiire internetiühendus (04)	100 000	100 000	100 000	100 000	0
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	100 000	100 000	100 000	100 000	
Osavaldade spordikeskused (08)	81 461	30 000	750 000	0	0
sh toetuse arvelt	42 461	0	450 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	39 000	30 000	300 000		
Spordikeskuse kergliiklustee (04)	50 000	0	0	0	0
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	50 000				
Kõrgessaare tuletornid (04)	76 000	0	0	0	0
sh toetuse arvelt	0	0			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	76 000				
Käina katlamaja ja keskküttesüsteem (04)	0	0	0	2 300 000	0
sh toetuse arvelt				1 850 000	
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)				450 000	
Palade Spordihoone (08)	790 052	0	0	0	0
sh toetuse arvelt	462 840	0			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	327 212				
Väikeinvesteeringud	507 821	380 000	380 000	380 000	0
sh toetuse arvelt	35 000	100 000	0	0	
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	472 821	280 000	380 000	380 000	
Kokku	10 401 117	6 790 000	4 055 000	5 305 000	0
sh toetuse arvelt	3 781 827	2 900 000	2 450 000	3 350 000	0
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	6 619 290	3 890 000	1 605 000	1 955 000	0

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus pöörab suurt tähelepanu omavalitsuste laenutegevusele ja võlakoormusele. Hiiumaa valla arengukavas ettenähtud investeeringute elluviimiseks kasutatakse peamiselt võõrvahendeid (laene). Võõrvahendite planeerimisel arvestatakse kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduses määratud normatiive, valla laenude teenindamise võimega ja laenutegevusega seotud finantsriskidega.

Tabel 8. Finantseerimistegevus (2021-2026)

Hiiumaa vald	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Finantseerimistegevus	4 418 473	1 562 683	1 860 000	-597 000	-430 000	-2 183 000
Kohustiste võtmine (+)	5 672 078	3 200 000	3 600 000	1 300 000	1 600 000	0
Kohustiste tasumine (-)	-1 253 605	-1 637 317	-1 740 000	-1 897 000	-2 030 000	-2 183 000

2022. aasta alguse seisuga oli vallal laenu kogumahu 10,8 miljonit eurot. Strateegia perioodil 2023-2026 on kavas võtta uusi kohustusi 6,5 miljonit eurot ja tasuda kohustusi summas 7,8 miljonit eurot. Uute laenude puhul on arvestatud 10 aastase tagasimaksega laenudega, intressimääraks arvestatud 1,2%.

Lisa Hiiumaa Vallavolikogu ..... 2022. a määrusele nr ...
Hiiumaa valla arengukava 2035+ Lisa 1
Eelnõu

Tabel 9. Laenukohustused (2021-2026)

Kohustused	määri		2021	2022	2023	2024	2025	2026
SEB Emmaste 25.07.2027	0,98%	Põhisumma	76 552	76 552	76 552	76 552	76 552	76 552
		Kohustuse jääk	433 793	357 241	280 690	204 138	127 586	51 035
SEB Pühalepa 20.12.2027	0,98%	Põhisumma	32 004	32 004	32 004	32 004	32 004	32 004
		Kohustuse jääk	191 984	159 980	127 976	95 972	63 968	31 964
SEB Pühalepa 20.04.2027	0,85%	Põhisumma	36 000	36 000	36 000	36 000	36 000	36 000
		Kohustuse jääk	192 000	156 000	120 000	84 000	48 000	12 000
SEB Pühalepa 15.09.2027	0,96%	Põhisumma	44 448	44 448	44 448	44 448	44 448	44 448
		Kohustuse jääk	255 544	211 096	166 648	122 200	77 752	33 304
SEB Käina 15.12.2021	0,86%	Põhisumma	15 194					
		Kohustuse jääk	0	0	0	0	0	0
SEB Käina 15.09.2026	1,10%	Põhisumma	41 496	41 954	42 425	42 896	43 379	32 856
		Kohustuse jääk	203 509	161 555	119 130	76 234	32 856	0
Danske Pühalepa 04.12.2023	0,89%	Põhisumma	15 000	15 000	15 000			
		Kohustuse jääk	30 000	15 000	0	0	0	0
Danske Käina 20.09.2027	0,94%	Põhisumma	27 988	28 256	27 526	28 797	29 075	29 353
		Kohustuse jääk	166 207	137 952	110 425	81 629	52 553	23 200
Danske Käina 20.08.2022	0,82%	Põhisumma	59 256	40 597				
		Kohustuse jääk	40 597	0	0	0	0	0
Danske Käina 20.10.2020	0,81%	Põhisumma						
		Kohustuse jääk	0	0	0	0	0	0
Danske Hiiu 20.06.2023	0,99%	Põhisumma	285 900	285 900	166 435			
		Kohustuse jääk	452 335	166 435	0	0	0	0
Danske Hiiu 20.12.2028	0,82%	Põhisumma	29 091	29 091	29 091	29 091	29 091	29 091
		Kohustuse jääk	203 636	174 545	145 454	116 363	87 272	58 181
Danske Hiiu 29.03.2023	0,74%	Põhisumma	62 732	63 195	16 748			
		Kohustuse jääk	79 943	16 748	0	0	0	0
Kap.rent Keskväljak 5a	6,00%	Põhisumma	35 906	38 060	40 344	42 764	45 330	48 050
		Kohustuse jääk	641 632	603 572	563 229	520 464	475 134	427 084
2018 võetud laen Käina	1,16%	Põhisumma	121 627	121 627	121 627	121 627	121 627	121 627
		Kohustuse jääk	858 856	737 229	615 602	493 975	372 349	250 722
2018 võetud laen Kärdla	1,16%	Põhisumma	83 320	83 320	83 320	83 320	83 320	83 320
		Kohustuse jääk	576 741	493 421	410 102	326 782	243 463	160 143
2018 võetud laen Kõrgessaare	1,16%	Põhisumma	11 356	11 356	11 356	11 356	11 356	11 356
		Kohustuse jääk	78 518	67 163	55 807	44 451	33 095	21 739
Swedbank 2020	1,04%	Põhisumma	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000
		Kohustuse jääk	900 000	800 000	700 000	600 000	500 000	400 000
Swedbank 2021	0,71%	Põhisumma		369 000	369 000	369 000	369 000	369 000
		Intress	4 293	23 546	20 930	18 313	15 697	13 081
		Kohustuse jääk	3 690 000	3 321 000	2 952 000	2 583 000	2 214 000	1 845 000
Swedbank 2022	0,79%	Põhisumma			320 000	320 000	320 000	320 000
		Intress	0	25 280	22 752	20 224	17 696	15 168
		Kohustuse jääk	0	3 200 000	2 880 000	2 560 000	2 240 000	1 920 000
võetav laen 2023	1,20%	Põhisumma				210 000	210 000	210 000
		Intress	0	0	43 200	40 680	38 160	35 640
		Kohustuse jääk	0	0	3 600 000	3 390 000	3 180 000	2 970 000
võetav laen 2024	1,20%	Põhisumma					100 000	100 000
		Intress	0	0	0	15 600	14 400	13 200
		Kohustuse jääk	0	0	0	1 300 000	1 200 000	1 100 000
Võetav laen 2025	1,20%	Põhisumma						160 000
		Intress	0	0	0	0	19 200	17 280
		Kohustuse jääk	0	0	0	0	1 600 000	1 440 000

Finantseerimistegevuse rahavoogudes on kesksel kohal netovõlakoomus ehk võlakohustuste suuruse ja likviidsete varade (raha ja pangakontodel olevaid vahendeid) kogusumma vahe, kus netovõlakoomuse arvestuses võetakse võlakohustustena arvesse bilansis kajastatud kohustused. Netovõlakoomuse ülemmäär võib seaduse järgi kujuneda kuni 100% põhitegevuse tuludest.

Netovõlakoomuse määr on eelneva suhe põhitegevuse tuludesse. Aastatel 2020-2024 peab netovõlakoomuse määr jääma alla kümnekordse põhitegevuse tulemi ja põhitegevuse tulude suhte, kuid võib olla vähemalt 80%, aga mitte suurem kui 100%. Aastast 2025 hakkab netovõlakoomuse määr langema 5% võrra kuni taastub 60%ni aastaks 2028.

Netovõlakohustuste ülemmäär on põhitegevuse tulude kogusumma, kui see on väiksem kui 10-kordne põhitegevuse tulude ja kulude vahe, vastasel korral kas 10-kordne põhitegevuse tulude ja kulude vahe või 80% põhitegevuse tuludest olenevalt sellest, kumb on suurem. Valla netovõlakoomuse individuaalne piirmäär strateegia perioodiks on prognoositud 100%.

Tabel 10. Netovõlakoomuse lubatud ja tegelik määr

Hiiumaa vald	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Võlakohustised kokku aasta lõpu seisuga	11 467 188	13 098 695	14 923 495	14 297 236	13 862 871	11 679 871
Netovõlakoomus (eurodes)	10 196 689	13 098 694	14 918 595	14 292 262	13 857 897	11 679 653
Netovõlakoomus (%)	58,8%	71,3%	78,4%	72,0%	67,2%	54,5%
Netovõlakoomuse ülemmäär (eurodes)	17 344 808	18 361 076	19 033 899	19 847 899	20 608 899	21 418 899
Netovõlakoomuse individuaalne ülemmäär (%)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Vaba netovõlakoomus (eurodes)	7 148 119	5 262 382	4 115 304	5 555 637	6 751 002	9 739 246

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse kohaselt on finantsdistsipliini tagamise meetmed:

- kinnipidamine põhitegevuse tulemi lubatavast väärtusest;
- kinnipidamine netovõlakoomuse ülemmäärast.

Likviidsete vahendite mahu puhul tuleb arvestada asjaolu, et võimalike investeringutoetuste laekumine on ebaselge, siis tulude ülelaekumisel (kulude alatäitumisel) suureneb vabade vahendite jääk ja omakorda väheneb netovõlakooma tase, mis loob puhvri strateegias kavandatud investeringute elluviimiseks omarahastuse arvelt.

Tabel 11. Hiiumaa valla likviidsete varade dünaamika

Hiiumaa vald	2021 täitmine	2022 eeldatav täitmine	2023 eelarve	2024 eelarve	2025 eelarve	2026 eelarve
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	-843 071	-1 270 498	4 899	74	0	-4 756
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	1 270 499	1	4 900	4 974	4 974	218

Eesmärgid likviidsete varade planeerimisel:

- tagada pidevalt arvetel likviidsus;

- juhul, kui aastalõpu jäägis on likviidseid (vabu) vahendeid rohkem kui kavandatud, siis tohib neid kasutada ainult kohustuste kiiremaks tagasimakseks või arengukavas kavandatud investeeringute teostamiseks.

Kohalike maksude rakendamist eelarvestrateegia perioodil ei kavandata. Kohalike maksude tulusus on suhteliselt tagasihoidlik ja mõnede maksude rakendamine on omakorda suure kulukusega ehk madala rentaablusega. Seaduste muutumisel võib situatsioon muutuda.

1.3 Kokkuvõte

Valla finantsnäitajad on kooskõlas finantsdistsipliini tagamise meetmetega – KOFS vastavaid paragrahve silmas pidades. Põhitegevuse tulem on kavandatud summas, et oleks piisavalt vahendeid laenu-teenindamise tagamiseks. Investeeringuteks jääb ainult valla enda eelarve vahenditest väheks. Kaasatakse laene ja projektitoetusi, kuid investeerimisvõime tõstmine peab olema eesmärk.

Eelarve põhitegevuse kulud kasvavad samas mahus võrreldes põhitegevuse tulude kasvuga. Seetõttu püsib stabiilne ka põhitegevuse tulem. Selleks, et saavutada põhitegevuses hüppelist kasvu ja sellega parandada finantsvõimekust, oleks vaja ka riigi keskvalitsuse poolt kohalike omavalitsuste tulude baasi muutmist. Riigi huvi peaks olema see, et suurendades kohalike omavalitsuste finantsvõimekust, väheneb ka nende laenuvõtmise vajadus. Kohalike omavalitsuste laenud aga konsolideeruvad riigi eelarvesse. Investeeringute tegemisel on olulisel kohal võõrvahendite kaasamine projektidega.

Hiiumaa valla elanike arv on kasvamas, siiski tuleb teha jõupingutusi nende näitajate kasvu püsimiseks ja jätkumiseks.

Kokkuvõttes peab Hiiumaa vald strateegiaperioodil kinni omavalitsustele riigi poolt kehtestatud finantsdistsipliini tagamise meetmetest - kohaliku omavalitsuse üksuse ja kohaliku omavalitsuse üksuse arvestusüksuse põhitegevuse tulemi lubatavast väärtusest ja netovõlakoormuse ülemmäärast.

Hiiumaa valla finantsolukord võimaldab strateegiaperioodil (2023-2026) ellu viia olulisi investeeringuid väärtuses 16 miljonit (millest võimalik kaasrahastusega u 8,7miljonit) eurot. Suuremas mahus investeerimine eeldab kulude vähendamist teenuste osutamise efektiivsuse kasvu toel, mille tulemusel vabanevaid vahendeid saab kasutada nii põhitegevuse tulemi kui ka täiendavate laenukohustuste arvelt investeerimiseks. Teisalt on Hiiumaa valla eelarve tundlik väliskeskkonnast tulenevatele muutustele – eelarvetulude võimalikule vähenemisele on tarvilik reageerida põhitegevuse kulude kokkuhoiu ja planeeritud investeeringutest loobumisega. Suure laenukoormuse tõttu omab mõju ka intressimäärade tõus.